

ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILAP TARİHİ II

DERS NOTU

Konu					
Hafta	9	DÖNEM	BAHAR	Öğretim Elemanı	Öğr. Gör. Derya ÖGE SET

1. İsmet İnönü Dönemi

1.1. İsmet İnönü'nün Cumhurbaşkanı Seçilmesi ve Devlet Adamlığı Dönemi (1938-1950)

2. II. Dünya Savaşı (1 Eylül 1939)

- 2.1. Savaş Öncesi Siyasal Durum
- 2.2. II. Dünya Savaşı'nın Sebepleri
- 2.3. II. Dünya Savaşı'nın Başlaması
- 2.4. II. Dünya Savaşı ve Türkiye

Türk siyasi tarihinde asker, Dışişleri Bakanı, Başbakan, Cumhurbaşkanı ve muhalefet lideri olarak da vatana hizmet eden İsmet İnönü, 24 Eylül 1884 tarihinde İzmir'de doğmuştur. Babasının işi dolayısıyla Sivas'ta ilkokula başlamış ve burada Askeri Rüştiye'de ve Sivas İdadisi'nde (=Ortaokulu) okumuştur. Daha sonra İstanbul'daki Mühendishane İdadisi'ne (=Topçu Lisesi) girmiştir. 1903 yılında Teğmen, 1906 tarihinde ise Yüzbaşı rütbesiyle ve birincilikle mezun olmuştur. İlk askerlik görev yeri Edirne'de II. Ordu olmuştur. I. Dünya Savaşı sırasında I.Ordu'nun kurmay heyetinde görev almış, bir yıl sonra II. Ordu'nun Kurmay Başkanlığına atanarak Albay olmuştur. O sırada II. Ordu komutanı Mustafa Kemal Paşa'dır. Burada Mustafa Kemal Paşa'dan bir, kolordu komutanına verilecek en iyi sicili alarak, Mustafa Kemal Paşa'nın yakın arkadaşı olmuştur. İsmet İnönü, I. Dünya Savaşı yıllarında; Suriye, Filistin, Kafkas, cephelerinde çarpışmış. Mondros Ateşkes Antlaşması zamanında Harbiye Nezareti Müsteşarlığı'nda görev yapmıştır. Milli Mücadelenin ilk yıllarında Mustafa Kemal Paşa ile işbirliği yapmış ve Anadolu'ya geçerek Milli Mücadele'ye fiilen katılmıştır. I. İnönü Muharebesi'nde cephe komutanı olan İsmet İnönü, almış olduğu önlemler sayesinde, yeni kurulan düzenli orduyla hem içteki Düzenli orduya karşı gelen çete reisleri hem de sürekli takviye edilen Yunan kuvvetlerine karşı büyük bir askeri başarı kazanmıştır. Bu başarısından dolayı Büyük Millet Meclisi'nce “**generallik**” rütbesine yükseltilmiştir. Yunan kuvvetlerinin tekrar harekete geçerek, Batı cephesinde ilerlemeye başlaması üzerine, bu cephede de Yunanlılara karşı, yeniden görevlendirilen İsmet Paşa, kendisinden sayıca ve askeri malzemece üstün kuvvetlere karşı, savaşı Türkler lehine çevirerek, Daha sonradan bu savaş sırasındaki üstün başarılarından dolayı kendisinin ismini alacak olan II. İnönü Savaşı'nı kazanmıştır.

Mustafa Kemal Paşa zaferin sonunda İsmet Paşa'ya çektiğı kutlama telgrafında; **“Siz orada, yalnız düşmanı değil, Türk milletinin makûs talihini de yendiniz.”** diyerek askerleri ile beraber İsmet İnönü'yü kutlamıştır. (Korkmaz, 2010: 394)

General Üniformasıyla İsmet İnönü.

İsmet İnönü, ilk BMM'ne Edirne milletvekili olarak katılmış, Meclis'te, Erkan-ı Harbiye vekili olarak görev yapmıştır. Batı Cephesinde kazanmış olduğu askeri başarısının yanında, 1922 tarihinde, Mudanya Ateşkes Antlaşması'nın imzalanmasında gösterdiği başarılar nedeniyle; Lozan Görüşmelerine de diplomasideki yeteneği ve bilgisi İsmet İnönü uygun bulunmuştur. Cumhuriyetin ilanından sonra Cumhuriyet Hükümeti'nin ilk başbakanı olmuş ve bu görevini Temmuz 1937 ye kadar sürdürmüştür.

1.1.İSMET İNÖNÜ'NÜN “ CUMHURBAŞKANI ”SEÇİLMESİ VE DEVLET ADAMLIĞI DÖNEMİ (1938-1950)

Atatürk'ün ölümü, Türkiye'de yeni bir dönemin başlangıcını beraberinde getirmiştir. Ülkede hassas dengelerin söz konusu olduğu bu sıralarda ülkenin siyasi otorite boşluğuna düşmemesi için Cumhurbaşkanı vekili ve TBMM Başkanı Abdülhalik Renda, biran önce cumhurbaşkanı seçiminin yapılması için TBMM'ni toplantıya çağırmıştır. Cumhuriyet Halk Partisi aynı gün meclis grubunu toplamış ve meclis üyeleri cumhurbaşkanlığı seçimine katılması konusunda İsmet İnönü'nün isminde uzlaşmışlardır. Daha sonra TBMM'de yapılan oylama sonucunda, İsmet İnönü cumhurbaşkanı olarak seçilmiştir. 1938-1950 yılları arasındaki döneme İsmet İnönü Dönemi denilmiştir. (Yakınçağ Türkiye Tarihi, 160-161) Kendisi, Yeni cumhurbaşkanı seçilince, Celal Bayar Hükümeti usulen istifa etmiş ve İsmet İnönü yeni hükümet kurma yetkisini yeniden Celal Bayar'a vermiştir. 26 Aralık 1938'de Cumhuriyet Halk Partisi'nin toplanan ilk olağanüstü kurultayında Atatürk “Ebedi Şef” (Ebedi Başkan), İsmet İnönü'de “Milli Şef” (Değişmez Genel Başkan) ilan edilmiştir. (Heper, 1998: 17)

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin 2. Cumhurbaşkanı İsmet İnönü

İsmet İnönü Cumhurbaşkanı olunca, Atatürk Dönemindeki gibi ekonomik siyasi gelişmeleri sürdürme düşüncesindedir, fakat zamanın şartları buna engel olmuştur. Bu sırada dünyadaki ekonomik buhranlar sınır anlaşmazlıkları, I. Dünya Savaşı'nda yenilen devletlerin yenen devletlere ödediği ağır savaş borçları ve siyasi gelişmeler (Nasyonalizm Faşizm) devletlerarasındaki gerginliği arttırmış ve nihayetinde çıkan II. Dünya Savaşı'nda, Türkiye'nin bu çalkantılı ve buhranlı dönemden savaşa girmeden, en az zararlar kurtulması sağlanmıştır. Bu durum, İsmet İnönü'nün, diplomasideki yeteneklerini de ortaya çıkarmıştır. Ülke, her an savaşa girecekmiş gibi askeri alanda hazırlıklar yapılmış, Türkiye'nin de kendi kendine yetebilmesi için zaman zaman kısıtlayıcı uygulamalara da gidilmiştir. Bu kısıtlamalara örnek verecek olursak; İkinci Beş Yıllık Sanayi Planı yatırımlarının kısıtlanmasıdır. Devlet, her an savaş çıkması tehlikesi ile yüzleştikinden İsmet İnönü savaşın, Türkiye'ye de sıçrarsa diye gıda tüketimindeki kullanımı kısıtlayıp, mahsulleri Ülkenin savaşa hazır olması için depolattığından kendisine karşı tepkiler gelmiştir. Bu sırada Ülkede tarım hayatı da durgunlaşmıştır. Bu dönemde yapılan diğer bir gelişme, eğitim alanında olmuştur. %5 olan okuryazar oranını arttırmak ve %90'ı köylerde yaşayan kırsal nüfusumuzun eğitim ihtiyacını karşılamak için Köylere öğretmen yetiştirmek amacıyla, 17 Nisan 1940 tarihinde “Köy Enstitüleri” açılmıştır. (Avcı, Çınar, Öz, Pehlivanlı ve Ünal, 2006: 543) Böylelikle köylü halkın eğitilmesi, özellikle köy çocuklarının okutulması planlanmıştı. Türkiye Cumhuriyeti Devleti Ülkenin ekonomik sıkıntılardan kurtarılması için çözümü, TBMM'nce 11 Kasım 1942'de çıkartılan “**Varlık Vergisi Kanunu**” ile bulmuştur. Bu vergi varlıklı ve büyük gelir sahibi olanlardan alınacaktı. Fakat bu kanun ülke içerisinde büyük yankılar uyandırınca, 1944 tarihinde adı geçen vergi uygulamadan kaldırılmıştır. 2 Mayıs 1945 tarihinde Devlet, “**Toprak Reformu Kanunu**” ’nu çıkartarak, köylülere, toprak kazandırmak amacıyla yeni reformlar yapılmış ve bu durum arazi sahiplerinin tepkilerine neden olmuştur. (Gül, 2010: 389-392) Aynı zamanda mesleki ve teknik öğretimin ilerlemesi için kız ve erkek sanat okulları açılmış, bunun yanında mesleki teknik eğitiminin de temelleri atılmıştır. Bu dönemde kültürel alanda da ilerlemeye önem verilmiş, Devlet Konservatuvarı geliştirilerek, Devlet Opera ve Balesi bünyesinde bulunan, Devlet Tiyatrosu kurulmuştur.

Türkiye'de II. Dünya Savaşı sonrasında sosyal, ekonomik değişikliklerin yanında siyasal değişiklikler de gerçekleşmiştir. Cumhuriyet rejiminin demokratik esaslar çerçevesinde gözetilmesi düşüncesi ortaya çıkmıştır. 1944 yılı başlarında Başbakan Şükrü Saraçoğlu, Mecliste yaptığı konuşmasında; **“Türk siyasi rejiminin, II. Dünya Savaşı sonrasında bütün ülkeler için örnek olabileceğini”** söyleyerek, siyasette düzenlemeler yapılması konusunu gündeme taşımıştır.

Tek Partili Yönetim rejimimet İnönü, 19 Mayıs 1945'te yaptığı konuşmasında, Çok Partili Hayata yeniden geçilmesine yönelik halka yaptığı konuşmalarda, **Halk tarafından, II. Dünya Savaşı yıllarında yaşanan ekonomik buhranın sebebi olarak görüldüğünden,,** demokratik gelişmeler yaşanabileceğini dile getirmiştir. Bu konuşmalar, Türkiye'de çok partili siyasal hayata geçişin de önünü açan önemli gelişmelerdir. 7 Haziran 1945 tarihinde, demokrasinin ve anayasanın tam anlamıyla uygulanması talebiyle, Cumhuriyet Halk Partisi Meclis Grubu Başkanlığı'na, Celal Bayar, Adnan Menderes, Fuat Köprülü ve Refik Koralıtan, **Dörtlü Tahrir** olarak adlandırılan bir önerge sunmuşlardır. Meclis bu önergeyi reddetmiştir. “Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu'nun” meclisten geçirilmesi üzerine Hükümete yönelik tepkiler doğmaya başlamıştır.

Bu kanunun kabul edilmesinden sonra, Celal Bayar milletvekilliğinden istifa etmiş, 1945'in Eylül'ünde de Adnan Menderes, Fuat Köprülü ve Refik Koraltan yayınladıkları makaleler sebebiyle partiden ihraç edilmişlerdir. İsmet İnönü, 1 Kasım 1945'te Meclis'in açılış konuşmasında: **“Bizim tek eksiğimiz, hükümet partisinin karşısında bir parti bulunmamasıdır!”** diyerek Türkiye'de çok partili rejimin yeniden kurulması ve demokratik bir yapıya geçilmesinin zamanın geldiğini bildirmiştir. (Findley, 2011: 267-268) Nitekim Cumhuriyet Halk Partisi'nden ayrılan Celal Bayar, Adnan Menderes, Fuat Köprülü ve Refik Koraltan tarafından 7 Ocak 1946'da Demokrat Parti kurulmuştur. Parti içinde bölünmeler olmuş, Eski Genel Kurmay Başkanı Fevzi Çakmak önderliğinde bir grup, Demokrat Partiden ayrılarak Millet Partisi'ni kurmuştur. Bu gelişmeler sonucunda çok partili hayata geçiş de sağlanmıştır. (Turan,2006: 543-544)

14 Mayıs 1950 tarihinde yapılan genel seçimlerde elde edilen sonuçlar sonrasında Demokrat Parti'nin seçimi kazanmasıyla İsmet İnönü cumhurbaşkanlığından ayrılmış ve yerine Celal Bayar, Türkiye Cumhuriyetinin 3. Cumhurbaşkanı olarak göreve gelmiştir. İsmet İnönü, Cumhurbaşkanlığı görevinden çekildikten sonra, muhalefet liderliği görevine başladı ve bu görevi 1960 yılına kadar sürdürmüştür. 27 Mayıs 1960 askeri müdahalesinden sonra Kurucu Meclis üyeliğine seçilmiş ve 10 Kasım 1961'de Başbakanlığa atanmıştır. 25 Aralık 1973'te bir hafta süren rahatsızlığının ardından vefat eden İsmet İnönü Anıtkabir'de toprağa verilmiştir. Anıtkabir'deki Barış ve Zafer Kuleleri arasında yanları açık kolonların oluşturduğu galerinin ortasında bulunan sembolik lahidin altında mezarı bulunmaktadır. (Turan,2006: 543-544)

“Aziz Türk gençleri!

Bütün çalışmalarınızda ileri insan, ileri millet ve yüksek insan cemiyeti hedef olarak gözlerimizin önünde durmalıdır. Kudretli vatansever bir nesil olarak Türk milletini omuzlarınızda taşıyacaksınız.” **19.05.1944** İsmet İnönü

2. II. DÜNYA SAVAŞI (1 EYLÜL 1939)

II. Dünya Savaşı, tüm dünya tarihinin en büyük ve en kanlı savaşlarından ikincisidir. 1939-1945 yılları arasında meydana gelen Savaş, devletlerinin politikasını, kültürünü, uluslararası ilişkilerini ve ekonomilerini etkilemiştir. Geniş bir alana yayılan savaş, hem Batı dünyasını hem de İslâm coğrafyasını derinden etkilemiştir. I. Dünya Savaşı'nın sonuçları, yeni bir savaşın çıkmasına neden olmuş, bu savaş sonucunda asker ve sivil olmak üzere 50 milyonun üzerinde insan hayatını kaybetmiştir.

2.1.Savaş Öncesi Siyasal Durum

I .Dünya Savaşı sonunda imzalanan anlaşmalar, milletlerarası dengelerin bozulmasına ve II. Dünya Savaşı'nın çıkmasına sebep oldu. İmzalanan anlaşmalardan en ağır koşulları içeren anlaşma, Almanya tarafından imzalanmıştı. Almanya, I. Dünya Savaşı'ndan sonra imzalanan 28 Haziran 1919'da ağır koşullar taşıyan Versailles Antlaşması'nın maddelerini ağır bulmuş bu anlaşmayı engelleme çabaları göstermiştir. 1933 yılında Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi'nin (Nazi Partisi) ve Adolf Hitler'in iktidara gelmesi ve güçlenmesi ile bu antlaşmanın yok edilmesi hedeflenmiş komünist düşmanlığı, Alman ırkının üstünlüğü ve Yahudi düşmanlığı gibi fikirler ortaya çıkmıştır. Dış politika da Almanya, sınırları dışında yaşayan bütün Almanların birleştirilmesi ve Almanya'nın siyasal ekonomik çıkar sahalarının ele geçirilmesi için Alman Nasyonal Partisi liderliğinde, yayılmacı bir politika izlemeye başlamıştır. Alman emperyalizminin yeni hedefleri; Alman deniz ve hava kuvvetlerini hızlıca güçlendirmek olmuştur. İngiltere'nin ve Fransa'nın da I. Dünya Savaşı sonrası güçsüz kalması ve Milletler Cemiyeti'nin etkin bir yönetim sergileyememesinden dolayı, Almanya Hayat Sahası Politikası (Hitler'in yayılmacı politikasına verdiği isimdir.) ile ilerlemeye başlamıştır.

Ekim 1933'te Silahsızlanma konferansından ve Milletler Cemiyeti'nden çekilmiştir. Fransa ve İngiltere'de Almanya'nın bu yayılmacı politikasına karşı yeni tedbirler almıştır. Sovyet Rusya'da Almanya'nın güçlenmesinden tedirginlik duyuyordu. (Turan, 2003:47)

I. Dünya Savaşı'ndan sonra hızlı bir şekilde kalkınan Japonya, ekonomik kaynaklar bulabilmek için gözünü, Asya Kıtası'na ve özellikle Mançurya'ya dikmiştir. Bu durum 1927'de Japonya ile Çin'in ilişkilerini iyice gerginleştirmiştir. Avrupa'da 1929 yılında meydana gelen bunalım Japonya'yı daha da cesaretlendirmiş ve Mançurya'yı istilaya başlamıştır. Milletler Cemiyetinin bu duruma çok fazla tepki gösterememesi ile Japonya işgalini genişletmiş ve 1933 yılında siyasal ve ekonomik nedenlerle Milletler Cemiyeti'nden çekilmiştir. (Aras, 2019: 66)

Almanya'dan sonra İtalya da yayılmacı bir siyaset izlemekteydi. İtalya I.Dünya Savaşı'nda; siyasal ve ekonomik bakımdan çok fazla fayda sağlayamamıştır. İtalya'da Benito Mussolini liderliğindeki Faşist Partisi güçlenmeye başlayarak, İtalya, Akdeniz'de eski Roma İmparatorluğu'nu tekrar diriltmek çabası içine girmişti. Japonya ve Almanya'nın yayılmacı politikalarına karşı Milletler Cemiyeti'nin bir şey yapmaması İtalya'yı cesaretlendirmiştir. 3 Ekim 1935'te silahlı bir çatışmaya bahane ederek Doğu Akdeniz'deki yayılmacı faaliyetlerine yönelik Habeşistan ve Arnavutluk topraklarını, istila etmeye başlamıştır.(Akşin, 2007: 288-289) Bu yıllarda tedirginlik içinde olan bir diğer devlette Sovyet Rusya'ydı. Uzak Doğu'da Asya' ya göz diken Japonya ve Avrupa'da Almanya'nın güçlenmesi Sovyetler Birliğini tedirgin etmekteydi. Sovyet Rusya, Batılı devletlerin Almanya ile Sovyetler Birliğini birbirlerine düşürme siyasetlerinden dolayı Batılı devletlere de güvenmiyordu. Bunun neticesinde 23 Ağustos 1939 tarihinde Almanya ile Sovyetler Birliği arasında **Saldırmazlık Anlaşması** imzalandı. Bu antlaşma Böylelikle iki devlette iki cepheli bir savaş yapma zorunluluğundan kurtulmuştur. (Armaoğlu, 1983: 299-302)

I. Dünya Savaşı'nda olduğu gibi II. Dünya Savaşı'nda da devletler, kendi çıkarları doğrultusunda hareket etmişlerdir. Japonya, Almanya, İtalya cephesindeki ortak siyasal yakınlaşmalar sonucunda İngiltere, Fransa ve ABD'nin de siyasal çıkarlarını koruma maksadıyla devletler birbirlerini desteklemişlerdir. Rusya savaş sırasında siyasal dengelerini koruyabilmek için o anki duruma göre yeni işbirlikleri yapsa da, daha sonra bu anlaşmaları bozmuştur. İtalya ve Almanya'nın izlediği yayılmacı politikalar, iki devleti birbirlerine yaklaştırarak Berlin, Roma mihveri'ni kurmuşlardır. Daha sonra bunlara Japonya'nın da katılmasıyla **İtalya, Almanya, Japonya Mihver Devletleri**'ni oluşturmuştur. Bu devletlere 1940 tarihinde **Macaristan ve Romanya** 1941 tarihinde de **Bulgaristan** katılmak zorunda kalmıştır. Bu Mihver Devletlere karşı da **Fransa, İngiltere, ABD ve Sovyetler Birliği** birleşerek **Müttefik devletleri oluşturmuştur.** (Uçarol, 2000:597-600)

Mihver Devletler	Müttefik Devletler
Almanya	Fransa
İtalya	İngiltere
Japonya	ABD
	Sovyetler Birliği

Adolf Hitler-Almanya

Benitto Mussolini-İtalya

Josef Stalin-Sovyetler Birliğı

2.2. II. Dünya Savaşı'nın Sebepleri

- I. Dünya Savaşının sonuçlarının getirdiği durumlar ve savaştan sonra yapılan antlaşmaların ağır hükümler taşıması,
- Almanya Versay Antlaşması'nın getirmiş olduğu kısıtlayıcı maddelerden sıyrılmaya başlaması, Orta Avrupa'ya doğru yayılmacı ve saldırgan bir politika izlemeye başlaması,
- I. Dünya Savaşı'ndan sonra güçler dengesinin değişmesi, yıkılan imparatorlukların topraklarında büyük sorunların yaşanması,
- Almanya, Japonya ve İtalya'nın yayılmacı siyasetleri,
- Japonya 1922'de yapılan Washington Antlaşması'na karşı Asya'ya doğru yayılmacı ve Asya Birliği politikasını izlemeye başlamış Çin ve Mançurya'yı istila etmesi ve Sovyetler Birliği ile çatışmaya girişmesi,
- İtalya'nın Habeşistan'a saldırması ve bu ülkeyi ilhak etmesi,
- İngiltere ve Fransa kendi çıkarları doğrultusunda iş birliği yapmaya çalışmaları,
- I. Dünya Savaşı'nda kurulan Milletler Cemiyeti'nin uluslararası barışı sağlamak yerine bu durumlar karşısında yetersiz kalması. Bu durumlar karşısında Almanya'nın 12 Mart 1938'de Avusturya'yı, arkasından Prag'ı işgal etmesi,
- 1 Eylül 1939 tarihinde Alman ordularının Polonya'ya girmesi ve İngiltere ve Fransa'nın 3 Eylül 1939 günü Almanya'ya savaş ilan etmeleri,

2.3. II. Dünya Savaşı'nın Başlaması

II. Dünya Savaşı 3 alt başlık altında ele alınabilir Bunlardan birincisi 1939-1941 yılları arasındır. Bu yıllarda Avrupa'da askeri açıdan Alman üstünlüğü görülmüştür. 1 Eylül 1939 tarihinde Almanya'nın Polonya'ya saldırmasıyla savaş başlamıştır. Almanların Polonya yönelik faaliyetleri fırsat bilen Sovyetler Birliği de Beyaz Rusları korumak için 17 Eylül'de Polonya'nın diğer yarısını ele geçirerek hak talep etmiştir. Bu olaydan sonra Almanya ile Sovyetler Birliği saldırmazlık anlaşması imzalamışlardır. Almanya **Yıldırım Harekati**'yla Fransa'yı ele geçirmek için Danimarka Norveç Hollanda ve Belçika'yı işgal etti. Fransa Alman saldırıları karşısında çok fazla direnç gösteremedi. Almanya'nın bu ilerlemesini fırsat bilen İtalya 10 Haziran 1940 tarihinde İngiltere ve Fransa'ya savaş açmıştır. 3 Eylül 1939 tarihinde, Fransa ve İngiltere de Almanya'ya savaş ilan etti. Avrupa'da İngiltere, Türkiye ve Sovyetler Birliği dışında Almanya ve İtalya egemenliğine girmemiş ülke kalmamıştı. Bu durumlar Müttefik Devletlerin aleyhine gerçekleşiyordu. (Armaoğlu, 1983: 361-388) Pasifik okyanusunda Japonya Mançurya'yı istila etti. Çin'de bir iç isyanlar başlamıştı. Japonya da bu iç isyanlardan faydalanmak istiyordu. İtalya'da Kuzey Afrika'da başarı sağlayamayınca Yunanistan'a saldırdı burada zor durumda kalan İtalyan birliklerinin imdadına Alman orduları yetişti ve İtalya Japonya ittifak Antlaşması yapıldı. Almanya Balkanlardaki gücünü artırınca, Macaristan, Romanya ve Yugoslavya da Mihver devletler grubuna katılmıştır. (Akşin, 2010: 224-229)

Savaşın ikinci aşaması; 1941-1943 yılları arasındır. Bu dönemin sonucu, Mihver Devletler için pek iyi olmamıştır. Almanya İngiltere'ye karşı düzenlediği hava saldırısında başarısız olunca Almanya, Sovyetler Birliği'ne 22 Haziran 1941 tarihinde saldırıya geçti. Bu durum, ileriye dönük Sovyetler Birliği ile İngiltere'nin yakınlaşmasını sağlamıştır. Almanya için askerlerinin bu kadar geniş alana yayılması sakıncalıydı. Japonya, bölgenin tek hakim devleti olma niyetiyle 7 Aralık 1941 yılında Hawaii 'deki Amerika'nın Pearl Harbour' da ki hava üssünü bombalayarak Amerika Birleşik Devletleri'ne savaş açmıştır. Bu savaşa 1941 yılında ABD'nin de katılmasıyla savaşın seyri değişmiştir. ABD'nin askeri ve ekonomik açıdan güçlü olması, Sovyetler Birliği'nin coğrafyasının genişliği, Almanya ve Japonya açısından sıkıntılı bir duruma dönüşecektir. (Uçarol, 2000:597-604-609)

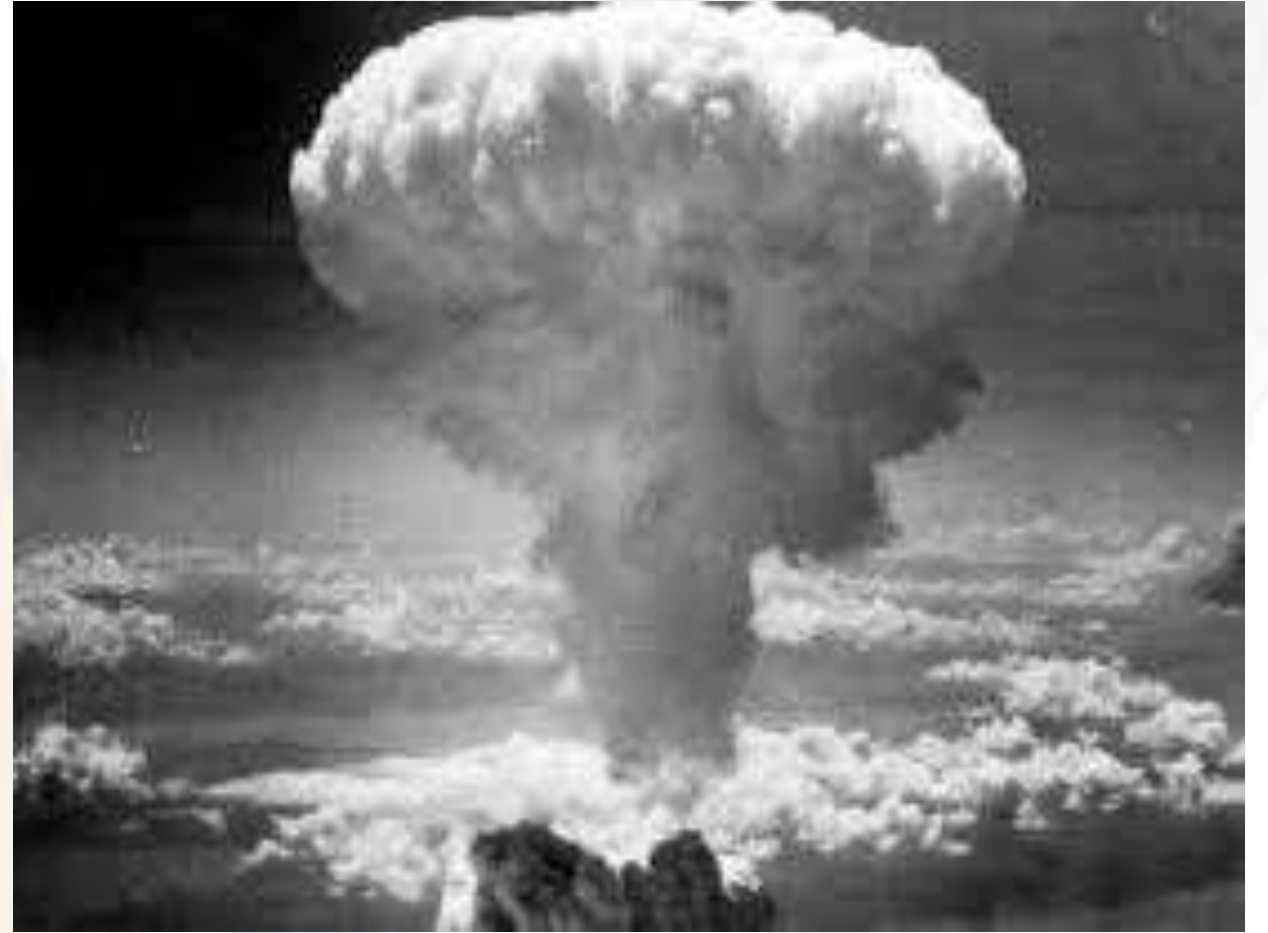
Savaşın üçüncü aşaması ise 1943- 1945 yılları arasında yaşanmıştır. ABD, Sovyet Rusya ve İngiltere, gizlice yapmış oldukları Kazablanka Konferansı gereğince bu üç devlet siyasi birlik sağlayarak, birlikte İtalya'ya saldırırlar, İtalya kısa bir süre içinde savaştan çekilmek zorunda kalacaktır. (Uçarol, 2000: 619) Bu sıralarda Alman kuvvetlerinin Stalingrad Kuşatması kırılmış, çok sayıda Alman askeri Sovyet ordusuna esir düşmüş ve Alman Kuvvetleri geri çekilmeye başlamıştır. Alman Kuvvetlerinin bir yandan Sovyet orduları, bir yandan da Amerikan ve İngiliz kuvvetlerine karşı vermiş olduğu mücadele sonunda Almanya'nın Fransa'da direnci **Normandiya Çıkartması** ile kırılmıştır. 7 Mayıs 1945 tarihinde Almanya kayıtsız şartsız teslim olmuş Avrupa'daki Savaş sona ermiştir. (Uçarol, 2000:597-604-611) Amerika Birleşik Devletleri Japonya'nın teslim olması için 6 Ağustos 1945'te ilk atom bombasını Hiroshima'ya, ikincisini de 9 Ağustosta Nagasaki'ye atmış binlerce insanın hayatını kaybetmesine sebep olmuştur. (Uçarol, 2000:597-614)

Hiroşima'ya Atılan Atom Bombası 6 Ağustos 1945

(Little boy: Küçük oğlan)

Nagasaki'ye Atılan Atom Bombası 9 Ağustos 1945

(Fat Man: Şişman Adam)

Amerika Birleşik Devletleri savaşa sonradan girmesine rağmen, savaşın sonucu üzerinde en etkili devlet olup, dünyanın süper gücü haline geldi. Rusya'ya karşı koyabilecek tek güç Amerika Birleşik Devletiydi. Diğer dünya devletleri bu iki devletin etrafında toplanarak yeni bloklaşmalar oluşturdular. Bu bloklaşmalar bu kez ABD ve Sovyet Rusya arasında Soğuk Savaşın başlamasına yol açtı. Sömürge haline getirilen birçok devlet, Türk Kurtuluş mücadelesini örnek alarak bağımsızlıklarına kavuştu. Bu devletlere örnek olarak Hindistan, Pakistan, Cezayir, Tunus ve Libya'yı gösterebiliriz. (Uçoroğlu, 1985: 530-531) II Dünya Savaşı'nın, I. Dünya Savaşı'na göre etki alanı daha büyük olup, I.Dünya Savaşı'na göre daha gelişmiş silahlar kullanılmasından dolayı sivil ölü sayısı daha fazla olmuştur.

2.4. II. Dünya Savaşı ve Türkiye

II. Dünya Savaşı yıllarında Türk dış politikasının genel hedefi kendi gücünü koruyarak mümkün olduğu kadar savaştan uzak durmaktır. Türkiye II. Dünya Savaşına her ne kadar katılmasa da, savaşın taraflarının ağır siyasi baskılarını her zaman üzerinde hissetmiştir. (Armaoğlu, 2007: 407) Büyük bir savaştan zaferle çıkan Türkiye, ülke içerisinde savaşın sebep olacağı, ekonomik sıkıntılara karşı tedbirlerini almıştır. Aynı zamanda Türkiye'de 27 Aralık 1939 tarihinde, Erzincan'da büyük bir deprem yaşamıştır.

1939 Erzincan Depremi

Bu depremde 40000'e yakın insan hayatını kaybetmiştir. Dolayısıyla bu depremin sonuçları da ekonomik ve sosyal yönden Türkiye'ye çok ağır gelmiştir. (Cumhuriyet Ansiklopedisi, 2000: 337-330)

Türk Yöneticileri, ülkenin toprak bütünlüğünü korumak için dış politikada şeffaf davranmışlar ve ülkenin II. Dünya Savaşına girme niyetlerinin olmadığını, her fırsatta göstermişlerdir. Türkiye'nin jeopolitik durumundan dolayı Mihver ve Müttefik Devletler ise Türkiye'yi kendi yanlarında savaşa sokmak için büyük çabalar göstererek Türkiye'ye baskıda bulunmuşları. Özellikle İngiltere ve Fransa Türkiye'den kara, deniz ve hava üstlerini kullanarak ve Türkiye'nin İtalya'ya karşı savaşa girmesi için fırsat kollamışlar, doğuda açılacak olan yeni cephelerle Alman ordularının yıpratmayı planlamışlardır.

Türkiye'nin Milli Mücadele'den sonra bağımsızlık ve egemenliğine saygılı olmak şartıyla batılı ülkeler ile iyi ilişkiler kurarak siyaseten “Denge Politikasını” uygulamıştır. II. Dünya Savaşı boyunca Türkiye tarafsızlığını korumayı başarmış ve her iki blok ile olan ilişkilerini de iyi tutarak iki tarafla da diplomatik ilişkilerde bulunmuştur. 1939 tarihinde Türkiye ile Sovyetler Birliği'nin iyi ilişkileri halinde olması Türkiye'nin de batılı devletlere karşı yakınlaşmasını sağlayacaktır. 2 Mayıs 1939 tarihinde Alman ve İtalyan tehlikesine karşı Türkiye ile İngiltere arasında **Karşılıklı Yardım Deklarasyonu** imzalamıştır. Fransa ile aramızdaki Hatay meselesinin çözülünce bu deklarasyona, Fransa da katılmıştır. 9 Ekim'in 1939 da Türkiye İngiltere ve Fransa arasında **Üç Taraflı Yardım Antlaşması (Ankara Paktı)** imzaladı. (Soysal, 1983: 591-609) Bu Antlaşma ile Türkiye, bir savaş içerisine girmektense, çıkarları doğrultusunda bir iç politika izlemiş oldu. Bu sırada İngiltere, Türkiye'yi Almanlara karşı savaşa sokma konusunda oldukça kararlı davranmıştır. Almanya, Balkan ülkelerini ele geçirmeye başlayınca Türkiye'yi yanına çekmek için Trakya ve Ege adalarından Türkiye'ye toprak önermiş, fakat Türkiye Almanya'nın isteklerini kabul etmemiştir. Türkiye Almanya'nın isteklerine boyun eğmeyince Almanya'nın isteği üzerine 18 Haziran 1941 tarihinde **Türk-Alman Dostluk ve Saldırmazlık Antlaşması** imzalanmıştır. (Soysal, 1983: 591-637-939)

Türk Yetkililer, bu anlaşmayı imzalarken de İngiltere ile yapmış olduğu anlaşmanın yükümlülüklerini öne sürerek her iki blokta da uyumlu ilişkiler kurup tarafsızlığını kendi çıkarları doğrultusunda sürdürmeyi başarmışlardır. Bu anlaşma ile Türkiye ilginç bir konuma geldi. Türkiye, İngiltere ile **müttefik**, Almanya ile **dost** statüsünde bulunarak II. Dünya Savaşı sırasında ilginç bir konuma gelmiştir. 1941 tarihinde Almanya'nın, Sovyetler Birliği'ne saldırması ve Amerika Birleşik Devletleri'nin savaşa katılması savaşın seyrini değiştirmiştir. Böylece savaş Türkiye'nin batı ve kuzeyine yayılmış oldu. Savaşın aldığı yeni durum üzerine Türkiye her iki ülkeye de tarafsızlığını resmen bildirmiştir. Türkiye, Sovyet Rusya'nın Türk toprakları üzerindeki isteklerinden çekiniyordu. Sovyet Rusya'nın tutum ve davranışları, 1942 yılı sonlarında Türk endişesini daha da çoğalttı. (Gürün, 1991: 239-240) Müttefikler Türkiye'yi yanında savaşa sokmak için girişimlerde bulundular. 1943 Ocak ayında Casablanca Konferansı toplandı. Burada Türkiye'nin de savaşa katılmasına karar verildi. 30-31 Ocak 1943 tarihinde İngiltere başbakanı Winston Churchill Türkiye'ye gelerek İsmet İnönü ile **Adana Görüşmelerin de** Türkiye'nin savaşa katılması yönündeki görüşlerini bildirmiştir. Daha sonra yapılan 1. Kahire Konferansı ve 2.Kahire Konferanslarında da Türkiye'nin savaşa katılması konusunda müttefiklerin baskısı artmış, fakat Türkiye görüşmelerde Alman gücünün henüz kırılmadığını, Türkiye'nin askeri açıdan zayıf olduğunu ve söz verilen savaş malzemelerinin henüz verilmediği gibi gerekçeleri göstererek savaşa katılmamıştır.

Bu durum sonucunda müttefikler Türkiye'yi daha sert eleştirdiler. Almanya'nın yenilgisi iyice belirginleşmeye başlayınca, Türkiye, Almanya ile siyasi ve ekonomik ilişkilerini 2 Aralık 1944'de kesmiştir. Bu kararı alırken de, İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri'nden savaş sonrası barış konferansında tam bir müttefik işlemi göreceğine dair güvence almıştır.

4-11 Şubat 1945 tarihinde yapılan Yalta Konferansından sonra, 20 Şubat 1945'de İngiltere Türkiye'ye bir muhtıra vererek 25 Nisan 1945'te müttefikler arasında San Francisco Konferansı'nın toplanacağını, bu konferansa da 1 Mart 1945 tarihinden önce Almanya'ya savaş ilan eden ülkelerin davet edileceğini bildirmiştir. Türkiye de bu tarihten önce savaşa girmeye karar verirse, **Birleşmiş Milletler Beyannamesine** katılabileceğini bildirmiştir.

Türkiye ise bu yeni oluşumun dışında kalmamak ve Sovyetler Birliği ile yaşamakta olduğu ve gelecekte de yaşayabileceği sorunlara çözüm için batılı devletlerin desteğini almayı planlamış ve 23 Şubat 1945 tarihinde Almanya'ya savaş ilan etmiştir. Türkiye'nin Almanya'ya savaş ilan etmesi fiili bir savaş ilanı değil siyasi bir ilandır. Birkaç ay sonra da savaş resmen sona erdiği için Türkiye ve Almanya arasında çatışma yaşanmamıştır. Türkiye yenedünya düzeninde yerini almak için *Birleşmiş Milletler Beyannamesini* imzalayarak Japonya ve Almanya'ya savaş ilan etmiştir. Böylelikle Türkiye müttefiklerin yanında yer aldığını göstererek San Francisco da toplanacak olan konferansa katılmıştır. Bunun üzerine Türkiye San Francisco Konferansı'na resmen davet edildi ve böylece Birleşmiş Milletlerin kurucu üyeleri arasına yerini almıştır.

KAYNAKÇA

AKŞİN, S. (2007), *Kısa 20. Yüzyıl Tarihi*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınevi.

Akşin S. ve Tanör B. ve Boratav K. *Yakınçağ Türkiye Tarihi (1908- 1980)*, İstanbul: Milliyet Kitaplığı.

ARAS, E. Benhür, Ç. (2016). İkinci Dünya Savaşı'nda Mançurya Operasyonu ve Türk Basını, *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi (EFAD) Cilt/Volume (2), Sayı/Issue (1), 2019*

ARMAOĞLU F. (1983). *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914 -1980)*, Ankara.

ARMAOĞLU, F. (2007). *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914 -1995)*, İstanbul: Alkım Yayınları.

FINDLEY C. V. (2011). "İslam, Milliyetçilik Ve Modernlik 1789-2007", *Modern Türkiye Tarihi*, (Çev. Güneş Ayas), İstanbul: Timaş Yayınları.

GÜL M. (2010). *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*, Ankara: Barış Platin Yayınevi.

GÜRÜN, K. (1991), *Türk-Sovyet İlişkileri (1920-1953)*, Ankara: Türk Tarih Kurumu.

HEPER M. (1998) *İsmet İnönü*, (Çev. Sermet Yalçın), İstanbul: İş Bankası Yayınları.

NUTUK (1919-1927), (2005). (Haz.: Zeynep Korkmaz), Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.

SOYSAL, İ. (1983). *Tarihçeleri ve Açıklamaları İle Birlikte Türkiye'nin Siyasal Andlaşmaları Cilt I (1920-1945)*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

TURAN, Ş. (2003). *İsmet İnönü(Yaşamı, Dönemi ve Kişiliği)*, İstanbul: Bilgi Yayınları.

UÇAROL, R. (1985). *Siyasi Tarih*, İstanbul: Filiz Kitabevi.

UÇAROL, R. (2000). *Siyasi Tarih*, İstanbul: Filiz Kitabevi.

HAFTALIK KONU DEĞERLENDİRME SORULARI

1	<p>Adana'ya gelerek Cumhurbaşkanı İsmet İnönü ile 30 Ocak 1943'te ile bir araya gelen İngiliz Başbakanı aşağıdakilerden hangisidir?</p> <p>a) Stanley Baldwin b) Benjamin Disraeli c) William Ewart Gladstone d) David Lloyd George e) Winston Churchill</p>
2	<p>Türkiye, aşağıda verilen hangi tarihte ikinci kez çok partili hayata geçmiştir?</p> <p>a) 1939 b) 1945 c) 1950 d) 1955 e) 1960</p>
3	<p>Mustafa Kemal Atatürk'ün ölümünden sonra 1938-1950 yılları arasında aşağıdaki devlet adamlarından hangisi cumhurbaşkanlığı yapmıştır?</p> <p>a) Celal Bayar b) Adnan Menderes c) İsmet İnönü d) Cemal Gürsel e) Fethi Okyar</p>

HAFTALIK KONU DEĞERLENDİRME SORULARI

4

İngiliz Başkanı Churchill'in Cumhurbaşkanı İsmet İnönü ile 1943 yılında bir araya gelerek Balkanlarda Almanya'ya karşı Türkiye'nin katılacağı bir cephenin açılmasını istediği, ancak İsmet İnönü'nün verilen güvenceleri yeterli görmediği için reddettiği teklif aşağıdakilerden hangisinde gündeme gelmiştir?

- a) Paris Konferansı
- b) Kahire Konferansı
- c) Amasya Görüşmesi
- d) Adana Görüşmesi**
- e)Ankara Antlaşması

5

Aşağıdakilerden hangisi İsmet İnönü dönemi gelişmelerinden biri değildir?

- a) Köy Enstitülerinin açılması
- b) Çiftçiyi Topraklandırma Yasasının çıkarılması
- c) Tahkikat Komisyonunun kurulması**
- d) Varlık Vergisi Yasasının çıkarılması
- e) Milli Korunma Yasasının Çıkarılması

6

Birleşmiş Milletlerin kurulmasının kararlaştırıldığı ve Birleşmiş Milletler sözleşmesinin temel ilkelerinin belirlendiği konferans aşağıdakilerden hangisidir?

- a) Tahran zirvesi
- b) Quebec Konferansı
- c) Postdam Konferansı
- d) 1.Moskova Konferansı
- e) Yalta Konferansı**

7

İkinci Dünya Savaşı'nda Fransa'nın işgalden kurtarılması amacıyla 1944'de Müttefik Devletlerin gerçekleştirdikleri askeri harekât aşağıdakilerden hangisidir?

- a) Normandiya Çıkarması**
- b) Barbarossa Harekâtı
- c) Pearl Harlbour Baskını
- d) Stalingrad Kuşatması
- e) Midway Deniz Savaşı

HAFTALIK KONU DEĞERLENDİRME SORULARI

8	<p>-Japonya'nın 1931'de Mançurya'yı işgal etmesi - İtalya'nın 1935'te Habeşistan'ı işgal etmesi - Almanya'nın 1936 yılında Ren bölgesine asker yollaması gibi gelişmeler aşağıdakilerden hangisinin bir göstergesidir?</p> <p>a)Milletler Cemiyeti'nin etkisini kaybettiğinin b) Silahlanma yarışının sona erdiğinin c) Sömürgecilik çalışmalarının başarısız olduğunun d) Kapitülasyonların kaldırılmasının uluslararası sorun haline geldiğinin e) Boğazlar sorununun çözömlenemediğinin</p>
9	<p>I.Dünya savaşının sonunda imzalanan aşağıdaki anlaşmalardan hangisi doğrudan II.Dünya savaşının çıkmasına neden olmuştur?</p> <p>a)Versay anlaşması b)Sen Cermen anlaşması c)Trianon anlaşması d)Nöyyi anlaşması e)Sevr anlaşması</p>
10	<p>10) Almanya, II. Dünya Savaşı'na girmeden önce doğu sınırlarını güvence altına almak için aşağıda verilen devletlerden hangisiyle bir saldırmazlık antlaşması imzalamıştır?</p> <p>a)Sovyet Rusya b) Polonya c)Türkiye d)İngiltere e)ABD</p>

HAFTALIK KONU DEĞERLENDİRME SORULARI

11	Mustafa kemal Atatürk'ten sonra cumhurbaşkanı olarak kim seçilmiştir?
12	Müttefik ve Mihver devletlerin isimlerini yazınız?
13	II. Dünya Savaşı sırasında Nagazaki'ye ve Hiroşima'ya atom bombasını hangi devlet atmıştır?
14	II. Dünya Savaşı sırasında İngiltere'nin başında kim vardı?
15	II. Dünya Savaşı Almanya'nın hangi ülkeyi işgal etmesiyle başlamıştır?